

Sortir dels búnquers contemporanis

quaderndelesidees.press/els-museus-dart-contemporani-seran-porosos-o-no-seran/

November 17, 2019

Imatge: Rotterdam detail Museum Boijmans van Beuningen.

Si realment acordem que vivim un «estat d'excepció» (Giorgio Agamben, 2003) i no utilitzem aquest concepte només per a relats filosòfics retòrics allunyats de les reflexions socials o culturals, aleshores els resultats d'aquesta situació d'excepcionalitat fa temps que ja estan a la vista. La violència d'estat ha instrumentalitzat valors de progrés com els que promulgaven les lluites de classes, el feminisme o els drets bàsics de l'humanisme. La nostra societat no només ha perdut els drets fonamentals, sinó que també ha perdut les estratègies per recuperar-los. La manipulació mediàtica és tan enorme i el viratge de les noves tecnologies centrades a reforçar un individualisme cada vegada més egotista és tan brutal que hem de retrobar amb urgència el cos a cos, la participació directa, l'enraonament compartit.

Podria semblar que la cultura, i en particular la cultura contemporània, és un recurs menor per a la transformació d'aquesta deriva imparable i devastadora del que ens ha fet i ens fa humans. Podria semblar també que la cultura contemporània és el reducte d'un grup social reduït poc productiu i diletant. Podria semblar, insisteixo, que per parlar de cultura contemporània la millor opció seria no submergir-se en el fangar de la realitat i, en canvi, continuar amb textos acadèmics que parlin del que hauria de ser un museu perfecte en una societat ideal com si res estigués passant, amagant el cap com els estruços.

Malgrat el que pugui semblar, la cultura, i en particular la cultura contemporània, és una de les claus del pensament crític i la insubmissió, i pot ser un dels dispositius d'oposició més eficaços. Però aquesta eficàcia només és possible si tots i totes, conjuntament amb les institucions públiques i privades, gestionem o ajudem a gestionar els vasos comunicants entre l'accionar de la cultura i la societat. Tasca difícil, però inevitablement és aquest l'horitzó al qual hem d'apuntar.

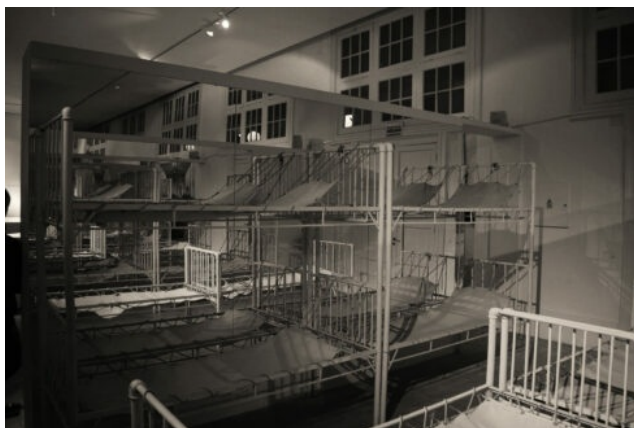
Un museu d'art contemporani serà porós o no serà. Mai com ara, els artistes, comissaris i gestors culturals han posat la mirada i les seves preocupacions en la realitat. Però també per això no hauríem de perdre de vista que en aquest moment l'accionar contemporani només tindrà capacitat articuladora sempre que també la institució museística deixi de comportar-se com un magatzem que ordena els seus fons d'una manera o una altra per generar algun imponderable.

En aquest sentit no és cap novetat parlar de la necessària porositat dels museus. Em remeto al debat que plantejava Sjarel, exdirector del Museum Boijmans Van Beuningen de Rotterdam, a l'IVAM fa aproximadament un any, i que tenia com a punt de partida: «un búnquer pot convertir-se en museu, però un museu mai serà un búnquer». Un punt de partida que s'anunciava premonitori (?) però que va quedar en la —lloable— idea de subvertir l'ordre clàssic o en reorganitzacions temàtiques, acròniques, amb diàlegs entre obres i artistes. Opció clarament insuficient.

«...el contemporáneo es aquel que percibe la oscuridad de su tiempo como algo que le concierne y no deja de interpelarlo, algo que, más que toda luz, se dirige directamente a él...» diu Agamben, sempre Agamben...

La filosofia s'interroga i l'art ens interpel·la. Però com arribar a tothom des d'aquests búnquers «contextualitzats» que són els museus? Doncs subvertint radicalment la idea del que és un museu, obrint l'espai museístic en mans dels esdeveniments, fer-los «viure».

Fa uns anys, vaig tenir la temeritat de proposar a un director de museu, com una oportunitat, la possibilitat d'incloure dins la pròpia estructura museística l'enorme xarxa de professionals del sector per generar sinèrgies amb la realitat. Un espai viu dins un altre que ho era molt poc. La resposta va ser que això no correspon a un museu, que això seria una lluita d'interessos. És clar que sí, i seria aquesta lluita d'interessos la que podria generar lligams amb temes d'ordre d'interès general com ara els malestars individuals i sistèmics, la preservació de l'humanisme, la cultura invisible, en definitiva, un focus d'interès de TOTA la societat.

Imatge: Buenos Aires, Museo Hotel de Inmigrantes.

Els museus no han de tenir por de perdre l'excel·lència. La «contaminació»enriqueix i

permet fluir nous públics. Quan el Museu de l'Exili de La Jonquera (<http://www.museuexili.cat/>) introdueix obres d'art contemporani que reflexionen sobre les seves temàtiques fundacionals, ha quedat demostrat que ha guanyat interès general i amplitud de mires. Quan els museus introdueixen sistemes de suport a la investigació a través de múltiples sistemes lligats a les universitats o extrauniversitaris, amb veritables relacions amb els centres de producció i una mirada àmplia posada en les necessitats vivencials del seu context i amb els marges, més hi guanya. Però sovint la realitat és ben diferent. Com més «gentrificat» és el lloc on està enclavat el museu, i per tant, més envoltat de cultura *underground*, més tancat es torna, més entotsolat. Com si volgués preservar la seva «puresa».

Abans comentava que el Museum Boijmans Van Beuningen de Rotterdam (<https://www.boijmans.nl/en>) fa grans esforços per relacionar-se amb la contemporaneïtat transdisciplinària. El seu director sap que aquesta és la clau per no morir en l'obscuritat. Crear vincles estables amb institucions hospitalàries, educatives i amb professionals i col·lectius molt variats amb un únic objectiu: apropar el pensament contemporani a la societat a través d'obres d'art de la història. El projecte de portar a terme petites exposicions itinerants «a la carta» amb obres del seu fons és possiblement el projecte més singular i reeixit.

Un altre cas que pot obrir una llum en relació amb les seves possibilitats de relacionar públics és MUNTREF Museo de la Inmigración Sede Hotel de Inmigrantes de Buenos Aires (<http://untref.edu.ar/muntref/es/museo-de-la-inmigracion/>). En el seu edifici hi conflueixen dues tipologies d'equipament: un museu de la immigració i un centre d'art contemporani. A més de les possibilitats que proporciona que en un mateix edifici es trobin continguts d'origen tan diferent, el que és singular de la proposta és l'opció de vasos comunicants entre un i altre espai amb una explícita voluntat d'interferència relacional. D'aquesta manera el públic que busca un espai de memòria amb els relats i les estratègies de reconstrucció històrica més o menys tradicionals també es troba amb obres de referència instal·lades de manera permanent —a l'estil del Museu de l'Exili de La Jonquera abans esmentat— però també accedeix a obres conceptualment més àmplies aportades per les temàtiques de les exposicions temporals. I a la inversa, els públics hi troben recorreguts per a una opció de lectura i recerca més historicista. Públics diferents es retroben i conflueixen.

No podem parlar de públics sense parlar dels programes educatius dels museus i fins i tot, recentment, de museu i clínica, quan incorporen propostes i espais de salut mental, com ara el MACA d'Alacant (<http://www.maca-alicante.es/complejo-socio-asistencial-doctor-esquerdo/>) o el CAAC de Sevilla (http://www.caac.es/actividades/frame_educ.htm). Opcions tímides que, malauradament, acostumen a ser puntuals, tal com va passar amb el programa d'art i clínica del MACBA en èpoques de Manuel Borja-Villel.

I si parlem de serveis educatius, no podem deixar de reconèixer la gran tasca que s'ha fet des de fa uns anys en els nostres museus i centres d'art contemporani. Amb la Fundació Joan Miró de Barcelona com a pionera, seguida del MACBA, MNAC, Museu Picasso, MAC Mataró i un llarg etcètera, amb bons equips de treball i programes pedagògics i de mediació indiscutibles. Malgrat això, la nostra realitat és que des dels departaments d'Educació o d'Ensenyament —segons quin partit ocupi el lloc— mai s'han fet ressò de la importància d'aquest tema. De fet, s'ha deixat que els millors programes quedin reduïts a una experiència puntual en la vida d'alguns nens i nenes, sense donar l'espai necessari per generar una veritable transmissió de coneixement. Preocupats per les nomenclatures, els consellers i conselleres d'Educació o d'Ensenyament mai no han apostat realment perquè l'escola pública tingui els recursos necessaris per generar individus lliures amb capacitat de dissidència d'aquest món heteropatriarcal, neocolonialista i neoliberal que ens oprimeix amb estratègies cada vegada més sofisticades i eficaces.

Hem de sortir dels búnquers contemporanis amb força, risc, i sense por de perdre identitat corporativa. Hem de lluitar perquè la porositat i la indefinició compromesa siguin la regla. En això els museus en transformació haurien de donar el primer exemple.

Nora Ancarola

Nora Ancarola

Nascuda a Buenos Aires. Artista visual, viu i treballa a Barcelona des de l'any 1978. És llicenciada en Belles arts per la Universitat de Belles arts de Barcelona. Des de 1991 realitza estudis sobre tècniques, processos i expressions audiovisuals i teoria i pràctiques de l'art contemporani a Buenos Aires, Roma, [...]

[Llegir més](#)

